

La kalven gå med mora

Kalver og kje i mjølkeproduksjon er de eneste i norsk husdyrproduksjon som blir skilt fra mordyret umiddelbart etter fødselen. Dette har nok blitt en tradisjon på grunn av økonomiske og praktiske hensyn. Er det mulig å tilpasse diing til et moderne driftsopplegg? Bonde Hans Arild Grøndahl har latt kalvene gå sammen med kyrne i 10 år og er ikke redd for å anbefale dette til andre.

Britt I. F. Henriksen | Bioforsk Økologisk

I økologisk husdyrproduksjon har vi en rolle som pådriver i forhold til god dyrevelferd. Det er dessverre ikke alltid vi fyller denne rollen, og her må alle tenke igjennom hvordan en selv kan bidra til dette. Bonde Hans Arild Grøndahl har gått foran for å få til et mer naturlig oppdrett av kalver.

Naturlig atferd har tradisjonelt blitt tillagt stor vekt i økologisk produksjon, noe som henger sammen med at vi ønsker å jobbe med og tilnærme oss naturlige økosystem. Under naturlige forhold vil kalven følge mora tett de første levedøgn. Ved ca to ukers alder er kalven i større grad sammen med andre kalver, og oppsøker moren sin hovedsakelig for å få mjølk. Ved naturlige forhold blir kalvene avvendte ved 6 – 8 måneders alder.

Hans Arild lar kalvene få die og gå sammen med mor i seks til åtte uker. Han har 16-18 årskyr i et uisolert fjøs på halmtalle. Kalvene går i dieperioden sammen med kuflokken, men har tilgang til et eget kalvegjømme. Sinkyr og kviger som snart skal kalve går også sammen med kuflokken.

Etablere bånd

De første dagene etter kalving er det viktig at ku og kalv får være sammen for seg selv, for å etablere et godt bånd. Forskning har vist at kalving i bing sammen med flere kyr, kan føre til

at kalvene suger også andre kyr enn morkua. Det er også trolig at kalver som suger melk fra flere kyr, kan spre smitte mellom kyrne.

Hans Arild lar kua og kalven være alene sammen i fødebingen de to til tre første døgnene. Deretter blir de sluppet ut i fellesarealet med de andre kyrne og kalvene. Han sier det er sjelden han opplever at kalver dier andre enn egen morku, men det hender at det skjer. Kanskje ved en av tjue kalvinger. Vanligvis stanger mor vekk de andre kalvene hvis de kommer for nær.

Sikre råmelkstilførsel

Det er viktig å sikre at kalven får i seg nok råmjølk. En studie av kalvers immunitet i Beitstad i Nord-Trøndelag i 2001 og 2002 viste at over 60 % av kalvene hadde for lavt immunnivå. Videre studier (Prosjektet "Kalve- og ungdyrhelse i Norge") har vist at NRF har stor variasjon i hvor mye immoglobulin (IgG) eller antistoff de har i melken, og en stor andel hadde lavere nivå enn anbefalt for god råmelkskvalitet

Det er viktig at ku og kalv etablerer et godt bånd de første dagene etter kalving, slik at kalven ikke dier andre enn egen morku.
Foto: Ann Margaret Grøndahl.

(bør opp over 50 g IgG/L). Det er derfor en fordel å kontrollere mengden IgG i råmelken. Dette kan gjøres ved hjelp av et kolostrometer (kan skaffes via TINE eller veterinær). I tillegg er det viktig å være oppmerksom på avvikende jur- og speneform og dårlige morsegenskaper. En god forsikring er å gi to liter råmjølk av god kvalitet fra speneflaske så snart kalven vil suge.

Hans Arild forsøker å være til stede under kalving, og hjelper vanligvis kalven bort til en spene etter fødselen. Han pleier å melke litt råmelk i en kopp og la kalven suge på fingeren hans med råmelk først. Når den suger godt, hjelper han den til å finne en spene. Når han har sett at kalven suger bra på en spene, går vanligvis ammingen greit videre. Hvis han ser at kalven står og dier moren første levedøgn, legger han ikke mer arbeid i å bistå ammingen. Kua blir også melket to ganger daglig, og han får der en indikasjon på om kalven har diet. Ofte dier kalven 1-2 spener slik at disse er merkbart tommere enn de andre jurkjertlene.

De fleste er gode mødre

Ikke alle kyr har like gode morsegenskaper. Det hender kyr kan være aggressive mot kalven, og må skilles fra. Hans Arild har ikke opplevd aggressivitet mot kalven, men en vinter var ei kvige såpass urolig at det var vanskelig for kalven å die. Det endte med at den fikk melk fra flaske, og ikke diet sin mor. Men de var sammen hele døgnet likevel. Dette er første gangen at kalven ikke har diet moren siden han startet med dette opplegget i 1999. Han har også opplevd at morku rauter veldig høyt og er urolig når kalven skal på beina første gang. Dette er oftest en forbigående adferd. Mor roer seg oftest veldig fort når kalven begynner å suge.

Melking av kua

Enkelte har opplevd at kyr som går sammen med kalv ikke vil gi ned melka når de skal maskinmelkes. Hans Arild har ikke opplevd dette, men noen ganger kan det være lite melk i juret (særlig under kveldsmelkingen) når kalven er 6-8 uker. Da kan kua være tom fordi hun ble diet rett før melketid. Det har nok hendt at han er usikker på om kua har gitt ned. Da venter han med å sette på kua til de andre i melkestallen er ferdig for deretter å prøve igjen. Han føler ikke

Hans Arild synes fordelene med å la kalvene die mora er enkelt kalvestell, fravær av sjukdom hos kalvene og god tilvekst. Foto: Grøndahl.

at dette er problematisk.

Det kan fort bli litt "skeive" jur når kalvene går sammen med mora. Det kan variere hvilken jurkjertel som er tømt av kalven og som dermed er tom når kua skal maskinmelkes. Dette retter seg delvis opp etter at kalven er tatt fra mora.

Adskillelsen

Prosessen med å skille ku og kalv fra hverandre etter en dieperiode oppleves kanskje som den største utfordringen ved diesystemer. Mange opplever at særlig kua kan stresse voldsomt. Flere undersøkelser har vist at kyr som blir fratatt kalven sin relativt tidlig etter fødsel (6 timer, 24 timer, 4 dager og 14 dager) viser tegn på stressadferd, og stressadferden blir sterkere dess senere fraskilling. Forskerne konkluderte imidlertid med at fordelene med senere fraskilling var større enn ulempene med uro rundt avvenning.

Hans Arild har et kalvegjømme som kan stenges når ku og kalv skal skilles. Skilleveggen mellom fellesbingen og kalvegjømmet har åpninger slik at ku og kalv kan se og sleike hverandre. Etter at skilleveggen fikk åpninger, ble det betraktelig mindre uro etter separasjonen. Han skiller også alltid minst to kalver om gangen, noe som letter stresset for kalvene. Når kyrne er inne for melking vil mora de første dagene etter adskillelsen stå borte ved kalvene, men hun blir vanligvis med kuflokken ut på beite hele dagen selv

om kalven jo ikke blir med lenger. Det er minimalt med rauting nå i forhold til før da mor ikke hadde kontakt med adskilt kalv på grunn av tett skillevegg.

Gode forhold

Hans Arild har drevet melkeproduksjon i snart 30 år. De første 20 årene ble kalvene tatt vekk fra moryret umiddelbart etter fødsel, mens han de siste 10 årene har latt kalvene få die mora. Med løsdrift og halmtalle ligger forholdene godt til rette for diing og felles oppstalling av kyr og kalver.

Fordelene med dette driftsopplegget er enkelt kalvestell og fravær av sjukdom hos kalvene. Kalvene har også veldig god tilvekst. Ketose og løpedreining har han ikke hatt siden han startet opp med diing. Amming er angitt å redusere forekomsten av mastitt og tilbakeholdt etterbyrd, og Hans Arild sin besetning har også få tilfeller av mastitt og tilbakeholdt etterbyrd i forhold til landssnittet.

Hans Arild ser ingen ulemper med sitt driftsopplegg, og trives godt med å se at kyrne så tydelig setter pris på å få være sammen med kalven sin og at kalvene vokser godt. Kyr som nylig har født har ofte et sterkt behov for å passe på kalven, og det er viktig å ha respekt for nybakte mammaer. En god halmtalle krever hyppig strøing, og innsamling av store mengder halm om høsten er viktig for driftsopplegget til Hans Arild.

britt.henriksen@bioforsk.no

